

Olga Łabendowicz
Uniwersytet Łódzki

Dyskursywna ewolucja wyrażenia *dobra zmiana*

Wprowadzenie

Celem niniejszego artykułu jest dokonanie analizy dyskursywnych użyć wyrażenia *dobra zmiana*, które zostało wprowadzone do polskiego dyskursu politycznego po raz pierwszy w trakcie kampanii Prawa i Sprawiedliwości (PiS) poprzedzającej wybory parlamentarne z 25 października 2015 roku. Po wygranej PiS i uzyskaniu bezwzględnej większości parlamentarnej na przestrzeni dwóch kolejnych lat sformułowanie to skutecznie przeniknęło nie tylko do dyskursu medialnego, publicystycznego – w tym reklamowego – lecz także mowy potocznej.

Podstawę do rozważań przedstawionych w artykule stanowią teksty prasowe opublikowane online w trzech okresach: poprzedzającym wybory parlamentarne z października 2015 roku, w trakcie pierwszego roku rządów PiS (2015–2016) oraz po roku sprawowanych rządów (2016–2017). Analizie poddano łącznie pięćdziesiąt przykładów użycia określenia *dobra zmiana* w artykułach zamieszczonych na stronach internetowych: aszdziennik.pl, bankier.pl, energetyka24.com, fakt24.pl, finanse.wnp.pl, gazetakrakowska.pl, gazetaprawna.pl, gloswielkopolski.pl, money.pl, motoryzacja.interia.pl, newsweek.pl, okopress.pl, onet.pl, opzz.org.pl, pap.pl, ph24.pl, polityka.pl, polskaniepodlegla.pl, pudelek.pl, rp.pl, se.pl, tvn24.pl, tvn24bis.pl, tvp.info, tvp.pl, tygodnikpowszechny.pl, wolnosc24.pl, wp.pl, wroclaw.tvp.pl, wyborcza.pl. Wszystkie analizowane artykuły były dostępne w dniu zakończenia prac nad artykułem, czyli 2 stycznia 2018 roku. Każdy cytat został opatrzony informacją zamieszczoną w nawiasie okrągłym, zawierającą źródło wskazanej treści (bądź też nazwiskiem autora/autorów, a następnie źródłem) oraz datę publikacji, gdy

taka występuje¹. Dokonany przegląd pokazuje, że w badanych okresach można zaobserwować dyskursywną ewolucję wyrażenia *dobra zmiana*, tj. zmianę lub rozszerzenie jego pierwotnego profilu semantycznego.

Źródłostów i profile semantyczne wyrażenia *dobra zmiana*

Rozważania na temat sposobów funkcjonowania i roli sformułowania *dobra zmiana* w dyskursie winno się zacząć od jego uwarunkowań etymologicznych. Rozpoczęcie kampanii wyborczej do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej zostało zarządzane na 17 lipca 2015 roku i dobiegło końca na 24 godziny przed dniem głosowania, tj. 23 października 2015 o godz. 24:00 (por. Dz.U. z 2011 r. Nr 21, poz. 112, z późn. zm.). Jednak już w trakcie kampanii poprzedzającej wcześniejsze wybory prezydenckie z 2015 roku (według kalendarza wyborczego rozpoczynającej się 16 marca 2015 roku wraz ze zgłoszeniami o utworzeniu komitetów wyborczych przekazywanymi do PKW; Dz.U. z 2015 r. Nr 0, poz. 188) określenie *dobra zmiana* zaczęło być wprowadzane do dyskursu politycznego przez ówczesnego kandydata Prawa i Sprawiedliwości na prezydenta, Andrzeja Sebastiana Dudę. Nawiązanie do wyrażenia po raz pierwszy ukazało się w spocie wyborczym (zatytułowanym „Andrzej Duda – Dobra zmiana”) zaprezentowanym przez sztab kandydata – w ostatnim ujęciu pojawia się napis *dobra zmiana*². Kolokacja *dobra zmiana* zaistniała więc pierwotnie jako hasło wyborcze.

Wyrażenie *dobra zmiana* należy traktować jako derywację od sformułowania *zmiana na lepsze*, ściśle związanego z leksemem *poprawa*, definiowanym w *Słowniku języka polskiego PWN* jako ‘zmiana stanu czegoś na lepsze’ (SJP). Pod względem kolokacyjnym jest to zabieg dobrze zaplanowany marketingowo, wykorzystuje bowiem niezbędną dozę kreatywności językowej bazującą na prostym, ale funkcjonalnym rozwiązaniu.

Rozpatrując wyrażenie *dobra zmiana* w perspektywie leksykalno-składniowej, należy opisać je jako frazę nominalną w składni zgody składającą się z rzeczownika rodzaju żeńskiego *zmiana* oraz dostosowanego do niego pod względem gramatycznym przymiotnika *dobry*. Główny profil semantyczny wyrażenia wiąże się z następującą definicją leksykalną rzeczownika: ‘fakt, że ktoś staje się inny lub coś staje się inne niż dotychczas’, ‘zastąpienie czegoś czymś’ (SJP). Niemniej jednak istnieje jeszcze jedno istotne dla wyrażenia znaczenie leksemu *zmiana*: ‘czas pracy jednej grupy ludzi, po którym podejmuje pracę inna grupa’ (SJP). Znaczenie to wprowadza dodatkowe rozumienie wyrażenia *dobra zmiana* jako okresu pracy nowej ekipy rządzącej.

Na przymiotnik *dobry* także można spojrzeć z kilku perspektyw. Na pierwszy rzut oka wydawać by się mogło, iż przymiotnik użyty jest w podstawowym znaczeniu związanym z etymologią przymiotnika *dobry* – psł. *dobrŭ

¹ Wszystkie przykłady przytoczone zostały w oryginalnej postaci, z zachowaniem ewentualnych błędów ortograficznych czy interpunkcyjnych.

² Co ciekawe, hasłem przewodnim kampanii prezydenckiej Andrzeja Dudy nie było wyrażenie *dobra zmiana*, ale *Przyszłość ma na imię Polska*.

'odpowiedni, stosowny, właściwy' (WSJP). Należy jednak mieć świadomość także innych możliwych znaczeń przymiotnika oraz związanych z nimi potencjalnych interpretacji kolokacji *dobra zmiana*.

W słowniku pod redakcją Witolda Doroszewskiego przymiotnikowi *dobry* są przypisane następująca warianty znaczeniowe:

1. 'życzliwy dla ludzi, skłonny do pomagania; łagodny, pocziwy, serdeczny, przyjazny'.
2. 'godny naśladowania, zgodny z zasadami moralnymi; szlachetny, prawy'.
3. 'dodatni, dodatnio oceniający; pozytywny'.
4. 'o usposobieniu, nastroju człowieka: odznaczający się wesołością; pogodny, optymistyczny'.
5. 'zapowiadający coś pomyślnego; pomyślny, szczęśliwy'.
6. 'należycie, starannie coś wykonujący; pilny, zdolny, wzorowy'.
7. 'nie osłabiony, nie przytępiony; silny, tęgi, zdrowy'.
8. 'taki, jaki powinien być, jak trzeba; należyty, właściwy'.
9. 'przynoszący zysk, korzyść; dobrze płatny; intratny, dostatni, bogaty'.
10. 'suto, z nadwyżką, odmierzony; znaczny, duży, zupełny, z nawiązką'.

Warto zauważyć, iż WSJP podaje także możliwe ironiczne użycie przymiotnika *dobry*, stosowane niekiedy w celu wyrażenia dezaprobaty (w niniejszym artykule oznaczone symbolem I). Owa mnogość dostępnych sensów – czyli swoista obszerność pojęciowa podatna na liczne interpretacje – widoczna na powyższym przykładzie wydaje się służyć celom perswazyjno-marketingowym. Warto w tym miejscu przytoczyć choćby technikę tzw. błyskotliwych ogólników (*glittering generality*), która

polega na wykorzystaniu stereotypowego (uproszczonego) znaczenia niektórych terminów, które są powszechnie łączone z podstawowymi wartościami społecznymi (wolność, demokracja, równość społeczna, wartości chrześcijańskie, nowy ład społeczny itp.) lub używaniu wielo-znacznych pojęć, definiujących i interpretujących określone działania lub problemy społeczne w sposób pożądaný przez nadawcę propagandy (Kolczyński 2008: 91).

Manifestacją tejże techniki jest właśnie wyrażenie *dobra zmiana*.

Dokonując analizy kolokacji *dobra zmiana* pod kątem potencjalnych sensów, w jakich wyrażenie jest użyte w trzech przedstawionych przedziałach czasowych, można zidentyfikować znaczenia przymiotnika. W miarę upływu czasu sensy, które sama partia PiS usiłowała przypisać *dobrej zmianie* – (1)–(3), (5)–(8)³ – zaczęły ulegać rozszerzeniu i modyfikacjom, mającym na celu ukazanie *dobrej zmiany* jako przynoszącej korzyści samym rządzącym (9) lub też zmiany zbyt eks-pansywnej, przeprowadzanej z przesadą (10). Co więcej, od momentu objęcia władzy przez rząd Prawa i Sprawiedliwości sformułowanie *dobra zmiana* coraz częściej pojawia się w prasie w użyciu ironicznym (I). Te i inne przesunięcia znaczeniowe stanowią przedmiot analizy przedstawionej

³ Sens (4), odnoszący się do osób, został wykluczony z analizy.

w kolejnych sekcjach niniejszego opracowania. Zmiany semantyczne zachodzące w obrębie omawianego sformułowania pod wpływem jego użycia kontekstowych pozwalają na określenie ich mianem *dyskursywnej ewolucji*, co wskazuje na stopniowe rozszerzanie wyjściowego profilu semantycznego, czyli właśnie *ewolucję* dokonującą się w *dyskursie*.

Metodologia badania

Jak zauważa Aleksandra Synowiec, współcześnie leksem *dyskurs* „stał się swego rodzaju wytrychem” (2013: 384) i „trwale zadomowił się w publicystyce i w języku potocznym” (Synowiec 2013: 384). W obliczu mnogości istniejących definicji i koncepcji dyskursu (zob. Czyżewski 2013), które często różnią się w zależności od dziedziny stawiającej go w centrum zainteresowania, na potrzeby niniejszego opracowania należy przyjąć, iż *dyskurs* rozumiany jest jako „zbiór zdarzeń komunikacyjnych, mających na celu negocjowanie znaczeń przez uczestniczących w nich aktorów” (Balczyńska-Kosman 2013: 144). W tym ujęciu jest to zatem system „aktualnych wyrobów języka [który] żywo ujawnia problemy społeczne” (Kabus 2012: 42). Ponieważ zaś obszarem przedłożonej analizy jest *dyskurs publiczny*, należy pamiętać, że jest on niejednokrotnie utożsamiany z *dyskursem politycznym*, w którym ograniczany jest „dostęp wszystkich zainteresowanych do dyskursu i ich równoprawny status” (Gajda 2010: 255). Na przykładzie wyrażenia *dobra zmiana* i jego użycia w różnych typach *dyskursów* widać wskazaną przez Stanisława Gajdę nieostrą granicę między *dyskursem publicznym* a *politycznym*.

Przedstawiona analiza *dyskursywnej ewolucji* wyrażenia *dobra zmiana* wykorzystuje połączenie modelu korelacyjnego, „dążącego do poszukiwania zależności między elementami oraz badania dynamiki zachodzących zmian” (Lisowska-Magdziarz 2004: 53), oraz modelu opartego na analizie *dyskursu*, w którego ramach „zamiast dokonywać szczegółowej wiwisekcji każdego z badanych tekstów, można wyjść od obserwacji, że w badanym materiale powtarzają się pewne względnie stałe zespoły i konfiguracje elementów, ideologiczne konstrukcje, *dyskursy*, opisujące różne aspekty funkcjonowania rzeczywistości” (Lisowska-Magdziarz 2004: 53). Celem połączenia owych dwóch modeli jest po pierwsze globalne spojrzenie na przykłady użycia omawianego sformułowania, po drugie zaś możliwie jak najbardziej kompleksowe ujęcie analizowanych zjawisk.

Należy pamiętać, że – jak zauważa Gajda (2010: 255) – „nie ma [...] jednej analizy *dyskursu*”. Językoznawca ten wyróżnia trzy ogólne rodzaje analizy: *lingwistyczną*, *krytyczną* i *socjologiczną*. W świetle tej typologii badań *dyskursowych* analiza zawarta w niniejszym artykule umiejscawia się na pograniczu wariantu *lingwistycznego* (*lingwistyczna analiza tekstów pisanych i użytych w nich środków językowych*) oraz *socjologicznego* (*społeczno-polityczny kontekst użycia wyrażenia*).

Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto pięć kroków analizy treści w oparciu o metodę postępowania zaproponowaną przez Karolinę Szczepaniak (2012: 100). Są to: selekcja materiału badawczego, analiza wybranych przednio treści, stworzenie tzw. klucza kategoryzacyjnego, zdefiniowanie zidentyfikowanych kategorii, tutaj rozumianych jako profile semantyczne, a następnie utworzenie zestawu cytatów. W efekcie przyjętej metodologii w badanych treściach zmanifestowały się następujące profile semantyczne:

- **informacyjno-promocyjny** – sformułowanie *dobra zmiana* pełni funkcję mającą na celu poinformowanie o zakresie planowanych lub prowadzonych działań i/lub spopularyzowanie agendy politycznej partii Prawo i Sprawiedliwość (niekiedy ten profil semantyczny może przybierać formę kłamry wskazującej na związek pomiędzy wyborem Andrzeja Dudy na prezydenta RP a nadchodzącymi wyborami parlamentarnymi),
- **ewaluacyjny-krytyczny** – kontestuje lub podaje w wątpliwość zasadność użycia określenia *dobra zmiana* w odniesieniu do planowanych lub prowadzonych działań rządu PiS (profil ten jest niejednokrotnie powiązany z krytyką samej polityki realizowanej przez partię PiS),
- **precyzujący** – wskazuje na konkretne obszary działań partii PiS, uszczegóławiając tym samym zakres samego wyrażenia,
- **rozszerzający** – wychodzi poza pierwotny profil semantyczny wyrażenia *dobra zmiana* i uwzględnia sensy luźno z nim związane lub niezwiązane w ogóle (może również manifestować się poprzez wkroczenie do dyskursu potocznego),
- **synonimiczny** – określenie *dobra zmiana* zaczyna być także traktowane jako tożsame z rządami Prawa i Sprawiedliwości,
- **satyryczny** – nawiązuje do przesunięcia znaczeniowego, wykorzystując kreatywność językową.

Materiał badawczy przedstawiony w kolejnych sekcjach ukazuje modyfikacje znaczeniowe analizowanego wyrażenia, jakie dokonywały się w dyskursie publicznym w trzech zidentyfikowanych okresach. Przedstawione przykłady zostały ponadto przyporządkowane do powyższych sześciu profili semantycznych.

***Dobra zmiana* w okresie poprzedzającym wybory 2015 (01.2015–25.10.2015)**

Wprowadzenie sformułowania *dobra zmiana* do dyskursu politycznego początkowo pociągnęło za sobą najbardziej ogólną interpretację i oznaczało 'zmianę na lepsze'. Warto jednocześnie zauważyć, że na etapie tworzenia kontekstu i znaczenia wyrażenia *dobra zmiana* (czyli profilowania pojęcia) było ono wdrażane do dyskursu przeważnie przez samych przedstawicieli Prawa i Sprawiedliwości oraz pełniło głównie funkcję informacyjno-promocyjną:

- Trzeba pójść, głosować i trzeba, proszę państwa, pilnować wyborów. I to wystarczy, to wystarczy żeby przyszedł ten moment tak potrzebnej **dobrej zmiany, dobrej zmiany**⁴ dla naszej ojczyzny Polski – powiedział prezes PiS (tvn24.pl, 10.10.2015),
- Prezes PiS Jarosław Kaczyński podkreślił w piątek, że w wyborach Polacy zdecydują, czy w kraju dojdzie do potrzebnej „**dobrej zmiany**”, czy „będzie kontynuacja tego, co jest, tylko w jeszcze gorszym wydaniu” (pap.pl, 22.10.2015).

Powyższe dwa użycia wyrażenia *dobra zmiana* miały na celu głównie wprowadzenie owego sformułowania do świadomości odbiorców. W pierwszym przypadku zjawisko to zostaje wzmocnione za pomocą powtórzenia. Kolejne dwa przykłady, zaprezentowane poniżej, dodatkowo definiują wyrażenie – czy to na drodze wyliczenia (przypadek pierwszy), czy też zestawienia z wyrażeniem, które nadawca (Beata Szydło) wiąże z *dobrą zmianą* (pap.pl, 22.10.2015). Celem takiego zabiegu jest wskazanie na połączenie pomiędzy dwoma określeniami. Wykorzystuje się przy tym pozytywne konotacje towarzyszące rzeczownikowi *szacunek*:

- Naszym celem jest **dobra zmiana**, doprowadzenie do tego, by możliwie najwięcej ze zła, które obciąża nasze życie społeczne, publiczne, gospodarcze zostało wyeliminowane i by stworzyć jak najwięcej przesłanek dla tego wszystkiego, co tworzy nasze wspólne dobro – ten cel, którym jest właśnie dobro wspólne – zaznaczył Kaczyński (tvp.info, 27.09.2015),
- Beata Szydło podkreślała, że Polacy chcą **dobrej zmiany** i szacunku (pap.pl, 22.10.2015).

Wyrażenie *dobra zmiana* służyło także jako klamra mająca na celu podkreślenie związku pomiędzy wyborem Andrzeja Dudy na prezydenta RP a zbliżającymi się wyborami parlamentarnymi, wpisując się tym samym również w informacyjno-promocyjny profil semantyczny:

- Zwracając się do działaczy i sympatyków PiS mówiła, że Andrzej Duda został wybrany na prezydenta dzięki ich zaangażowaniu i pracy. „Wybraliśmy Andrzeja Dudę, chociaż niewielu dawało nam na początku szansę. Kiedy dzisiaj jesteśmy atakowani, kiedy znowu zaczynają się próby ponizania tych, którzy chcą **dobrej zmiany**, przypomnijcie sobie tamten czas, tamte majowe dni i tę radość, która była wtedy, kiedy okazało się, że to my mieliśmy rację i to my daliśmy radę” – powiedziała Szydło (pap.pl, 22.10.2015),
- – Polska dzisiaj potrzebuje **dobrej zmiany** i naprawy. Ta władza ucziwa nie jest i od samego początku nie była – powiedział Andrzej Duda podczas konwencji wyborczej w Warszawie, podsumowującej jego kampanię wyborczą (Durman, wiadomosci.wp.pl, 20.05.2015).

⁴ Pogrubienia w cytatach zostały dodane przez autorkę niniejszego opracowania.

Na podstawie powyższych przykładów jasno rysuje się też przedstawiana przez partię wprowadzającą sformułowanie do dyskursu konieczność zaistnienia *dobrej zmiany* jako idei: w takim kontekście wyrażenie to pojawia się niemal każdorazowo w towarzystwie czasowników *chcieć*, *potrzebować* oraz przymiotnika *potrzebny*. *Dobra zmiana* wskazywana jest jako *cel*, utożsamiana z *dobrem wspólnym* i pozycjonowana w opozycji do poprzedniej *zmiany* (w znaczeniu: ‘czas pracy jednej grupy ludzi, po którym podejmuje pracę inna grupa’), czyli rządów Platformy Obywatelskiej (por. *Ta władza uczciwa nie jest i od samego początku nie była* – Durman, wiadomosci.wp.pl, 20.05.2015, *znowu zaczynają się próby poniżenia tych, którzy chcą dobrej zmiany* – pap.pl, 22.10.2015).

Warto jednocześnie zauważyć, iż już na etapie wdrażania pojęcia *dobra zmiana* do dyskursu pojawiły się także przykłady kontestowania zasadności takiego określenia (profil semantyczny ewaluacyjno-krytyczny), co jednocześnie można połączyć z krytyką samej polityki partii PiS:

- Na koniec Tusk, choć nie bezpośrednio, skomentował walkę wyborczą w Polsce. – Chcę moim rodakom powiedzieć: **zmiana jest dobra** tylko wtedy, kiedy jest dobra – zakończył były premier (wiadomosci.dziennik.pl, 3.10.2015).

Niniejszy przykład jest próbą powrotu do podstawowego znaczenia przymiotnika *dobry* jako wyrazu prymarnie wartościującego, wprowadzającego pozytywną ocenę. Istotne jest zatem, iż już na pierwszym etapie dyskursywnej ewolucji wyrażenia *dobra zmiana* jego profil semantyczny jest dopiero wprowadzany do dyskursu publicznego – zarówno przez samą partię PiS, jak i innych uczestników debaty publicznej.

Dobra zmiana po wygranych wyborach (2012–2016)

Po wygraniu zarówno wyborów prezydenckich, jak i parlamentarnych w 2015 roku promowana przez Prawo i Sprawiedliwość koncepcja *dobrej zmiany* na stałe zagościła w dyskursie medialnym jako samodzielne wyrażenie. Wyrażenie to przestało pojawiać się głównie w wypowiedziach polityków PiS, a zaczęło być także podejmowane i szeroko dyskutowane w prasie w charakterze nie tylko informacyjno-promocyjnym, lecz także w kontekście ewaluacyjno-krytycznym:

- „**Dobra zmiana**” według PiS, to zapisy w ustawie, w której nie znalazły się: obniżka podatków, obniżka VAT czy zmniejszenie składki rentowej. Ustawa uderza w drobnych przedsiębiorców, którzy nadal będą odprowadzać do ZUS ponad 1 100 zł. miesięcznie (dawidcizewski.natemat.pl, 31.01.2016),
- „**Dobra zmiana**” to tylko retoryczna zasłona skrywająca wymierzoną w III RP rewolucję Jarosława Kaczyńskiego. Miała zapewnić PiS poparcie klasy średniej, ale propagandowe szwy już się rozłąją. Kontrrewolucja jest nieunikniona (newsweek.pl, 5.02.2016).

Powyższe dwa przykłady wskazują na nieadekwatność – zdaniem nadawców wypowiedzi – sformułowania *dobra zmiana* w odniesieniu do działań podejmowanych przez partię rządzącą. Kolejne przywołane cytaty, przedstawione poniżej, nabierają w porównaniu z powyższymi fragmentami dużo bardziej emocjonalnego charakteru:

- Ogrom rewolucyjnych emocji egzekutorów „**dobrej zmiany**” najlepiej pokazuje seria internetowych donosów na Jadwigę Staniszkis, gdy ta stwierdziła coś w sumie oczywistego – że obrany po wyborach kierunek rządzenia różni się z oczekiwaniami społecznymi. Jej prawo do krytyki jest bezdyskusyjne, bo ktoż lepiej niż Staniszkis nadaje się do roli sumienia polskiej prawicy? (newsweek.pl, 5.02.2016),
- Mam dla wielu dobrą nowinę. A dla niektórych niedobrą. Otóż, szanowni Państwo, „**dobra zmiana**” jest idiotką. Kompletną kretynką. I z tego właśnie powodu zmierza ku samozagładzie (wyborcza.pl, 14.07.2016),
- Wszystkie te sukcesy pozwalają sformułować prognozę: prędzej czy później „**dobra zmiana**” zapłaci się we własne nogi i boleśnie wyrznie jak długa na twarz (wyborcza.pl, 14.07.2016),
- Żadna władza przez ostanie ćwierć wieku nie narobiła tak wiele złego, w tak krótkim czasie, pod przykrywką „**dobrej zmiany**”. Wyborcy PiS, SP, PR ulegli manipulacji i populistycznym obietnicom (dawidcizewski.natemat.pl, 31.01.2016),
- „**Dobra Zmiana**” czy dobra ściema? Ministerstwo Edukacji Narodowej robi wszystkich w konia (mamadu.pl, 16.03.2016),
- Tak wygląda „**dobra zmiana**” od środka. W głównych rolach wciąż występują ci, którzy do niedawna – rzekomo – rujnowali Polskę! (wpolityce.pl, 13.10.2016).

Można zaobserwować wykorzystanie wyrażen negatywnie oceniających różnorodne zjawiska, jak na przykład *donosy* (newsweek.pl, 5.02.2016), *idiotka* (wyborcza.pl, 14.07.2016), *wyrznać jak długi* (wyborcza.pl, 14.07.2016), *pod przykrywką* (dawidcizewski.natemat.pl, 31.01.2016), *robić (kogoś) w konia* (mamadu.pl, 16.03.2016) oraz *rujnować* (wpolityce.pl, 13.10.2016). Umieszczając sformułowanie *dobra zmiana* w negatywnym semantycznie kontekście, nadawcy powyższych komunikatów dążą do tego, by u odbiorców wystąpiły analogicznie negatywne konotacje związane z samym wyrażeniem. Dodatkowo określenie *dobra zmiana* zaczyna być kojarzone z szeregiem konkretnych działań, co prowadzi do doprecyzowania zakresu samego pojęcia (profil semantyczny precyzujący). Coraz częściej wyrażenie pojawia się w nagłówkach, sygnalizując kolejne zmiany wprowadzane przez rząd:

- „**Dobra zmiana**” w Kuratoriach (newsweek.pl, 6.02.2016),
- Bilans roku z rządem PiS. **Dobra zmiana** w gospodarce? (Cieślak-Wróblewska, rp.pl, 24.10.2016),
- Przemysław Sadura: **Dobra zmiana** w edukacji na kilka lat osłabi reprodukcję nierówności społecznych (opinie.wp.pl, 30.06.2016),
- Edukacyjna **dobra zmiana**? (Wilczyński, tygodnikpowszechny.pl, 27.06.2016),
- „**Dobra zmiana**” w lasach – będą ciąć na potęgę (Szafruga, gazetakrakowska.pl, 4.10.2016).

Niekiedy jednak zakres pojęciowy określenia *dobra zmiana* wykracza poza pierwotne ramy związane z kampanią PiS i odnosi się także do innych dziedzin życia (profil semantyczny rozszerzający), niejednokrotnie niezwiązanych z bezpośrednią działalnością polityczną partii rządzącej:

- **Dobra zmiana** w polszczyźnie. Rażące wpadki językowe polskich polityków (polityka.pl, 4.06.2016),
- Zgadujemy, że gdyby ktoś – a już zwłaszcza opozycja – postulował zmiany w ortografii, to politycy PiS stanowczo by się temu sprzeciwili. A jednak sami, świadomie czy nie, dokonują w języku takich drobnych „**dobrych zmian**”. Mylą się, pisząc i mówiąc. Zwłaszcza mówiąc (polityka.pl, 4.06.2016),
- **Dobra zmiana** w spożyczu (fakt24.pl, 25.10.2016),
- W czasach konkurencji zagranicznych sieci marketów chciałam zaistnieć. A co się lepiej sprzedaje niż kontrowersja? Dlatego zaoferowałam ludziom „**dobrą zmianę**”. Językiem PiS-u opisałam zalety mojego sklepu – tłumaczy Faktowi Grażyna Czyżykowska (57 l.). Reklama na profilu społecznościowym okazała się być strzałem w dziesiątkę! (fakt24.pl, 25.10.2016).

Ponadto w omawianym okresie po raz pierwszy dochodzi do wykorzystania sformułowania obecnego dotychczas głównie w dyskursie politycznym i medialnym także w dyskursie potocznym (profil semantyczny rozszerzający) za pośrednictwem nazwy gry o takim właśnie tytule, która pojawiła się na rynku:

- Sprawdziliśmy grę „**Dobra zmiana**”. Jest niemal tak zabawna, jak polska polityka (Pawłowska, noizz.pl, 18.05.2016),
- Gra jest prosta (nie sugerujcie się liczbą punktów na screenie, to nie koniec naszych możliwości!) i zabawna. Na dodatek wcale nie stronicza. Bo jako gorący zwolennik „**dobrej zmiany**” możesz w pocie czoła posprzątać burdel po wszelkiego rodzaju protestach, a jako jej przeciwnik możesz pozwolić, by opozycja rosła w siłę i tym samym uśmiercić sprzątacza z Januszopola (Pawłowska, noizz.pl, 18.05.2016).

Co więcej, określenie *dobra zmiana* zaczyna być również traktowane jako synonim rządów Prawa i Sprawiedliwości (profil semantyczny synonimiczny):

- W Kraju **Dobrej Zmiany** wszystko zmienia się jak w kalejdoskopie. Nie nadążacie za galopującym rządem PiS? Postanowiliśmy co tydzień przygotowywać podsumowanie wydarzeń z ostatnich 7 dni (newsweek.pl, 6.02.2016),
- Drastyczne zmiany w polskiej szkole? Herbst: „**dobra zmiana**” zapowiada silną kontrolę państwa [WYWIAD] (Szewczuk, wiadomosci.onet.pl, 2.09.2016),
- – Jest wiele sygnałów samorządowych, gdzie PiS przegrywa. Przegrało w Radomsku, w gminie Mirzec, w Chrzanowie kandydat PiS nie wchodzi do drugiej tury. To pokazuje, że na poziomie samorządowym „**dobra zmiana**” już pęka – powiedział Kosiniak-Kamysz (tvn24.pl, 8.03.2016),
- „**Dobra zmiana**” nie służy prawicowym mediom. Wszystkie tygodniki sympatyzujące z PiS zanotowały wielkie spadki sprzedaży (Noch, natemat.pl, 21.04.2017).

Często pojawiają się także takie interpretacje wyrażenia *dobra zmiana*, które w ironiczny, humorystyczny sposób nawiązują do jego znaczenia, a więc *de facto* prowadzą do przesunięcia znaczeniowego (profil semantyczny satyryczny). Dowcip językowy zawarty w tekstach publikowanych na stronach o żartobliwym charakterze oparty jest na zabiegu składniowo-graficznym – wprowadzenie przecinka zmienia wyrażenie (*dobra zmiana*) w dwa równoważniki (*dobra, zmiana*):

- – W hasle „**dobra zmiana**” zabrakło przecinka – powiedział w wywiadzie dla telewizji Adam Lipiński, wiceprzewodniczący Prawa i Sprawiedliwości. – Pomimo, że nalegaliśmy na wersję z przecinkiem czyli „**dobra, zmiana**”, ktoś zapomniał wstawić przecinek po wyrazie »dobra«. – dodał (aszdziennik.pl, 10.02.2016),
- **Dobra zmiana** – hasło wyborcze Prawa i Sprawiedliwości promujące patriotyczną politykę PiSu na wzór Edwarda Gierka. Początkowo hasło brzmiało „**dobra, zmiana**”, ale z nieznanych powodów usunięto przecinek (nonsensopedia.wikia.com).

Konteksty wskazują na funkcjonowanie wypowiedzenia *dobra, zmiana* jako prześmiewczej krytyki założeń programowych partii PiS zawartych w hasle *dobra zmiana* (profil semantyczny ewaluacyjno-krytyczny).

Dobra zmiana rok po wyborach 2015

Po roku rządów Prawa i Sprawiedliwości sformułowanie *dobra zmiana* zaczęło ukazywać się w prasie na większą skalę oraz w znacznie bardziej emocjonalnych przekazach. Większość profili semantycznych, które można wyodrębnić w poprzednim okresie, występuje także tutaj – są jednak niejednokrotnie dużo bardziej dosadne.

Po pierwsze, rok po dojściu PiS do władzy w Polsce profil semantyczny ewaluacyjno-krytyczny nabrał silniejszego wydźwięku:

- Eksperci wskazują też na dwucyfrowe spadki oglądalności flagowych programów informacyjnych, które od czasu „**dobrej zmiany**” są oskarżane o manipulację i brak obiektywizmu (serwisy.gazetaprawna.pl, 25.01.2017),
- Politykom PiS i szerzej całego obozu **Dobrej Zmiany** wiele rzeczy się udało. Sukcesem jest bez wątpienia przywrócenie patriotyzmu do publicznego dyskursu. Oddanie honoru Żołnierzom Niezłomnym i stworzenie dla nich muzeum na terenie dawnego więzienia przy Rakowieckiej. Niestety – obok niewątpliwych sukcesów są też rzeczy przykre, a nawet niegodne (se.pl, 29.04.2017),
- Ludzie mający na sztandarach patriotyzm i miłość ojczyzny zagłosowali za uhonorowaniem człowieka, który w swoim rządzie trzymał Kiszczaka, odpowiada za grubą kreskę, a w okresie stalinowskim pluł na polskich patriotów. Nie na tym miała polegać **Dobra Zmiana**, nieprawdaż? (se.pl, 29.04.2017),
- Politycy PSL przekonują, że to efekt „**dobrej zmiany**” w instytucjach rolniczych. Brak fachowców spowodował fatalną w skutkach zwłokę (Gałczyńska, lodz.onet.pl, 26.04.2017),
- Można się wprawdzie pocieszać, że PiS zatrzymało lewacką propagandę, odebrało władzę okrągłostołowemu salonowi oraz przeciwstawiło się napływowi muzułmańskich imigrantów, lecz zaniechania partii Kaczyńskiego są tak ogromne, że „**dobra zmiana**” wydaje się na dobrą sprawę kontynuacją dotychczasowych rządów (Wozinski, wolnosc24.pl, 28.02.2017),
- Sejmowa „**dobra zmiana**”, czyli kolejny strzał w stopę i prezent dla opozycji. Po co? (wpolityce.pl, 16.12.2016).

Umieszczenie wyrażenia *dobra zmiana* w kontekście określeń negatywnie oceniających: *manipulacja* (serwisy.gazetaprawna.pl, 25.01.2017), *rzeczy przykre, a nawet niegodne* (se.pl, 29.04.2017), *okres stalinowski, pluć* (se.pl: 29.04.2017), *fatalna w skutkach zwłoka* (Gałczyńska, lodz.onet.pl, 26.04.2017), *zaniechania* (Wozinski, wolnosc24.pl, 28.02.2017), a także *strzał w stopę* (wpolityce.pl, 16.12.2016) prowadzi do negatywnej oceny zarówno działań, jak i samego obozu *dobrej zmiany*.

Po drugie, rosnąca liczba nagłówków prasowych wykorzystuje nawiązanie do wyrażenia *dobra zmiana*, aby zademonstrować spektrum działań rządu (profil semantyczny precyzujący). Zabieg ten pełni jednocześnie funkcję ułatwiającą identyfikację zakresu tematycznego opisywanych działań. W dalszym ciągu określenie jest traktowane jako synonim rządów PiS (profil semantyczny synonimiczny):

- Jak **dobra zmiana** niszczy polskie sądy (Woleński, polityka.pl, 27.02.2017),
- „**Dobra zmiana**” Jacka Kurskiego w TVP: strata 180 MILIONÓW w rok, spadek oglądalności, ale... ZWIĘKSZONE ZATRUDNIENIE! (pudelek.pl, 7.04.2017),
- **Dobra zmiana** w zarządach wielkich spółek. Ich wartość wzrosła o 44 mld zł (Frączyk, money.pl, 30.03.2017),
- „**Dobra, zmiana**”, czyli rodeo z prezesami spółek Skarbu Państwa (Żuławiński, bankier.pl, 24.03.2017),
- TERAZ, KUR., MY! „**Dobra zmiana**” w spółkach skarbu państwa: TVP i 245 nowych ludzi (wyborcza.pl, 30.03.2017),
- „**DOBRA ZMIANA**” w KGHM? DOLNOŚLĄSCY POLITYCY KOMENTUJĄ (wroclaw.tvp.pl, 31.10.2016),
- **Dobra zmiana** dopadła KRUS (Tokarz, pb.pl, 22.03.2017),
- **Dobra zmiana** w PZU? (opzz.org.pl, 16.03.2017),
- „**Dobra zmiana**” na wsi. Rolnicy bez ubezpieczeń i bez plonów (Gałczyńska, lodz.onet.pl, 26.04.2017),
- **Dobra zmiana** w szpitalach. Tak to widzi minister (Sąsiada, money.pl, 23.02.2017),
- „**Dobra zmiana**” w energetyce? 1,5 roku działań PiS w sektorze na „trójkę z plusem” [RAPORT] (energetyka24.com, 10.04.2017),
- Rewolucja w więziennictwie. Idzie zmiana, **dobra zmiana**? (Hryniewicz, wiadomosci.wp.pl, 25.04.2017),
- **Dobra zmiana** w Trybunale? Sędziom „odebrano” tytuły naukowe (gazetaprawna.pl, 27.12.2016),
- Naczelnik drogówki odchodzi. „**Dobra zmiana**” w policji (Labuda, gloswielkopolski.pl, 12.12.2016),

- **Dobra zmiana** w szkole: Gimnazjalista, który nie przejdzie do następnej klasy, zostanie w podstawówce (Mirowska-Łosko, gazetaprawna.pl, 27.02.2017).

W tymże okresie, co można zaobserwować na powyższych przykładach, coraz trudniej dokonać rozróżnienia między odniesieniami do rządowej *dobrej zmiany* a przykładami profilu semantycznego rozszerzającego. Problem ten nie występuje – chociaż implikowane sensy mogą budzić wątpliwości – w kolejnym wariantcie profilu semantycznego zaprezentowanym w przedstawionych poniżej cytatach o charakterze rozszerzającym w czystej postaci.

Podobnie jak w przypadku poprzedniego analizowanego okresu wyrażenie *dobra zmiana* jest wykorzystywane w znaczeniu 'zmiana na lepsze' bez eksplcytne go związku z rządami PiS. Warto zauważyć, że sformułowanie to zostaje użyte do nazwania zjawisk z zakresów tematycznych coraz bardziej odległych od pierwotnego odniesienia (profil semantyczny rozszerzający):

- Niesamowite. Policja przegrała w sądzie. **Dobra zmiana?** (motoryzacja.interia.pl, 25.04.2017),
- „**Dobra zmiana**” w Ameryce (Skarżyński i Pacewicz, okopress.pl, 9.11.2016),
- Przegląd prasy. **Dobra zmiana** w fotoradarach (tvn24bis.pl, 13.12.2016),
- **Dobra zmiana** w San Francisco! Proboszcz odpowiedział na apel kard. Saraha i odprawia ad orientem (ph24.pl, 3.03.2017),
- Maciej Bitner: **dobra zmiana** na GPW (Sofuł, finanse.wnp.pl, 5.01.2017),
- KOŚCIÓŁ i **DOBRA ZMIANA** (Szostek i Strzelczyk, tygodnikpowszechny.pl, 27.11.2016),
- W ONZ **dobra zmiana!** Lewicowe ideologie w odwrocie! (polskaniepodlegla.pl, 28.04.2017).

Na podstawie powyższych przykładów można również zaobserwować, iż w dalszym ciągu ma miejsce podważanie pozytywnego waloryzowania, jakie zawarte jest w wyrażeniu *dobra zmiana* w znaczeniu 'zmiana na lepsze' (profil semantyczny ewaluacyjno-krytyczny). Przejawia się to zarówno w kontekście, w jakim kolokacja *dobra zmiana* jest ukazywana, jak i poprzez użycie cudzołownu lub skrótów (*tzw.*) jako sygnałów dystansu do pierwotnej treści wyrażenia:

- Co na to wszystko promotorzy *tzw. dobrej zmiany*? Całkowicie ignorują wyniki badań i prawa swoje, jak dobrze nakręcone katarynki (Woleński, polityka.pl, 27.02.2017).

Rok po przeniknięciu wyrażenia *dobra zmiana* do dyskursu publicznego coraz częściej wykorzystuje się je w celach marketingowych poza dyskursem politycznym. Można więc na przykład nabyć koszulki w satyryczny sposób odnoszące się do *dobrej zmiany*⁵, zjeść posiłek w białostockim bistro o nazwie Dobra Zmiana⁶, posłuchać piosenki Zbigniewa Preisnera w wykonaniu Jacka Wójcickiego pt. *Dobra zmiana*⁷ lub zakupić książkę z *dobrą zmianą* w tytule⁸. Efektem tego zjawiska jest znaczne rozszerzenie pierwotnego profilu semantycznego wyrażenia.

Podsumowanie

Na podstawie analizowanego materiału badawczego wyróżniono sześć podstawowych profili semantycznych wyrażenia *dobra zmiana*: informacyjno-promocyjny, ewaluacyjno-krytyczny, precyzujący, rozszerzający, synonimiczny, satyryczny. Profile te występują z różną intensywnością i w odmiennych kontekstach w trzech okresach – przed wyborami, tuż po wyborach z 2015 roku i rok po nich. Uwzględnienie obu czynników (ram czasowych i typu profilu semantycznego) prowadzi do kilku wniosków.

Po pierwsze, jasno zarysowuje się dyskursywna ewolucja pojęcia *dobra zmiana* – od funkcji informacyjno-promocyjnej tuż po wprowadzeniu wyrażenia do dyskursu publicznego, w tym poprzez użycie go jako kłamry dla kampanii prezydenckiej Andrzeja Dudy oraz kampanii wyborczej PiS poprzedzającej wybory parlamentarne z 2015 roku, po nasilające się podważanie pozytywnego nacechowania i odwołania ewaluacyjno-krytyczne. Należy także podkreślić, że sformułowanie *dobra zmiana* zaczęło już w tym okresie pełnić funkcję identyfikacyjną, a tym samym niejednokrotnie upraszczającą (często pojawiało się ono w nagłówkach prasowych), służącą zaprezentowaniu spektrum działań władzy, a także było stosowane jako synonim rządów PiS.

Po drugie, wraz z upływem czasu wyrażenie *dobra zmiana* pojawia się coraz częściej w kontekstach luźno związanych lub też wcale niezwiązanych z jego pierwotnym zakresem pojęciowym.

Po trzecie, w obliczu nasilających się głosów krytycznych, odnoszących się do zasadności posługiwania się owym określeniem w relacji do działań podejmowanych przez partię Prawo i Sprawiedliwość, wyrażenie nabiera ironicznego znaczenia i zostaje umieszczane w kontekstach satyrycznych. Modyfikacjom semantycznym towarzyszy różnorodny sposób zapisu sformułowania *dobra zmiana*. Stosowane są: cudzysłów, który wskazuje na ironiczne użycie wyrażenia, operator metatekstowy (*tzw.*), wyrażający dystansowanie się nadawcy wobec pierwotnego znaczenia nadanego wyrażeniu przez jego twórców, a także kreatywne zabiegi interpunkcyjne, które zmieniając strukturę składniową wyrażenia (*dobra, zmiana*), nadają mu nowy – satyryczno-prześmiewczy – wydźwięk.

⁵ <https://koszulkowo.com/dobra-zmiana#gender=49&type=24&color=4&size=32>.

⁶ https://pl.tripadvisor.com/Restaurant_Review-g274741-d11885714-Reviews-Bistro_Dobra_Zmiana.

⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=yK2qf2AHyN4>.

⁸ <http://multibook.pl/pl/p/Stanislaw-Michalkiewicz-Gierkizm%2C-czyli-dobra-zmiana/7584>.

Wszystkie te zabiegi wskazują na to, że wyrażenie *dobra zmiana* weszło już do współczesnego dyskursu publicznego, a tym samym do polszczyzny. W związku z tym faktem pierwotne lub obecne profile semantyczne mogą ulegać dalszym przekształceniom.

Wykaz skrótów

SJP – *Słownik języka polskiego PWN*, <<https://sjp.pwn.pl/>> (dostęp: 11.11.2017).
WSJP – *Wielki słownik języka polskiego*, <<http://www.wsjp.pl/>> (dostęp: 11.11.2017).

Literatura

- Balczyńska-Kosman A., 2013, *Język dyskursu publicznego w polskim systemie politycznym*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, nr 2.
- Fairclough N., Duszak A., 2008, *Wstęp: krytyczna analiza dyskursu – nowy obszar badawczy*, w: A. Duszak, N. Fairclough (red.), *Krytyczna analiza dyskursu. Interdyscyplinarne podejście do komunikacji społecznej*, Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS.
- Gajda J., 2010, *Analiza dyskursu i jej zastosowanie w badaniach politologicznych – wprowadzenie*, w: D. Mikucka-Wójtowicz (red.), *Przeszłość – Teraźniejszość – Przyszłość. Problemy badawcze młodych politologów*, Kraków: Wydawnictwo Libron.
- Kabus J., 2012, *Analiza dyskursu w naukach humanistycznych*, „Język w Komunikacji”, nr 2.
- Kolczyński M., 2008, *Strategie komunikowania politycznego*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Kopińska V., 2016, *Krytyczna analiza dyskursu – podstawowe założenia, implikacje, zastosowanie*, „Rocznik Andragogiczny”, nr 23.
- Lisowska-Magdziarz M., 2004, *Analiza zawartości mediów. Przewodnik dla studentów*, Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Silverman D., 2008, *Prowadzenie badań jakościowych*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Synowiec A., 2013, *W stronę analizy tekstu – wprowadzenie do teorii dyskursu*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej”, seria: „Organizacja i Zarządzanie”, z. 65, nr kol. 1897.
- Szczepaniak K., 2012, *Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych – refleksje metodologiczne*, „Acta Universitas Lodzianensis. Folia Sociologica”, nr 42.

Summary

Olga Łabendowicz

Discursive evolution of the expression of a *good change*

The main objective of the presented paper is to provide an overview of references to the term *good change* (Polish: *dobra zmiana*) in the context of its discursive evolution. The expression was first introduced into the Polish discourse during the parliamentary campaign of the Law and Justice party (PiS) before the election of October 25, 2015. In the periods following its introduction – during the first year of the Law and Justice government (10.26.2015–10.26.2016), and after one year until now (10.27.2016–6.09.2017) – the phrase has gained new meaning. The analysis is based on fifty examples of the usage of the expression *good change* featured in various articles published online. Nevertheless, apart from online articles – which constitute the majority of the analyzed material – the paper includes also entries on TV channels' or news agencies' webportals, and anecdotal uses.

Słowa kluczowe: *dobra zmiana*, dyskurs, ewolucja, media, profil semantyczny

Key words: *good change*, discourse, evolution, media, meaning